

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Tagállamok EU politikái és EU politológiai kérdések

Dr. Marján Attila

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.

Tartalomjegyzék

Módszertani bevezető	3
1. Új európai politikai geometria: széthúzó geopolitikai vektorok	3
2. EU- kilátások és a tagállami viszonyulások a szorosabb integrációhoz	4
3. Tagországi EU-politikák sematikus összefoglalása egyes kiemelt kérdések tekintetében (összefoglaló)	
4. Egyesült Királyság: kihátrálás	8
5. Németország szerepe a jövő Európájában	14
6. A német-francia tandem	17
7. Franciaország Európa politikájának elemei	18
8. Olaszország: kettős helyzet	22
9. Lengyelország: cél a belső kör	24
Források és ajánlott irodalom	27

Módszertani bevezető

A jelen segédanyag terjedelmi okokból csak vázaltszerűen taglalja egyes, alapvetően méretüknél fogva fontosnak tekinthető tagország EU-politikájának a legalapvetőbb vonásait. A téma részletes kidolgozására majd a tantárgyi tematika teljes terjedelmű megalkotása során lesz lehetséges és indokolt. A leendő mesterképzés keretében oktatandó tantárgy teljes neve: „Az EU egyes fontos tagállamainak EU- tagállamok EU politikái és EU politológiai kérdések”. Terjedelmi okokból szerepel a rövidebb cím a segédanyagban. Vagyis a tárgy keretében nem törekszünk arra, hogy mind a 28 tagország vagy akár az eurózóna tagországainak az EU-hoz való viszonyát vizsgáljuk, csak a 4-5 az integráció sorsa szempontjából legfontosabb ország (Németország, Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország, esetleg Spanyolország), illetve a magyar EU-diplomácia szempontjából érdekes lengyel EU-politikát elemezzük majd. Ez a döntés szervesen illeszkedik a leendő Európa- tanulmányok szakirány szakmai és kurrikuláris felépítésébe. A tárgy tananyagának végső kialakítása – a teljes terjedelmű, részletességű tananyag kidolgozása – a későbbiekben történik majd meg, ennek megfelelően a jelen egyíves segédanyag az általános politikai háttér rövid felvillantása után, a kiválasztott tagországok EU-politikáit csak alapvetői irányainak ismertetése szintén elemzi. Ezzel együtt néhány fontos rendezőelv (az EU jövőjéhez, egy esetleges kétsebességes Európához, a bővítéshez, a közös költségvetéshez és a válságkezeléshez való viszony) szerepeltetésével igyekszünk strukturálni a tagországok EU-politikáinak ismertetését. A fenti rendezőszempontokat tartalmazó megközelítés a jelenlegi egyíves anyag továbbfejlesztése során, a teljes tananyag kidolgozásakor a jobb strukturáltság és a nagyobb koherencia érdekében jóval erőteljesebben érvényesül majd. Ezzel együtt a jelen anyag is tartalmaz egy olyan összefoglalást, amely a vizsgált tagországoknak a fenti alapvető szempontokhoz (az EU jövőjéhez, egy esetleges kétsebességes Európához, a bővítéshez, a közös költségvetéshez, agrár- és regionális politikához, illetve a válságkezeléshez) való viszonyát ismerteti.

Új európai politikai geometria: széthúzó geopolitikai vektorok

Az Egyesült Királyság fokozatos és valószínűsíthető kiválásával kialakulóban lévő kétsebességes uniót szükségszerűen háromszatú struktúra követi majd, mert a jelenlegi Eurózóna sem ideális összetételű sem politikai sem gazdasági szempontból részben azért, mert egyes tagállamok – mint Írország – lakossága népszavazáson elutasítja majd a tervezett föderalizációs lépéseket, mint pl. az adóharmonizáció, más tagországok pedig partikuláris

zsarolásba kezdenek majd a vita során, az eurózóna néhány gyengébb tagja pedig inkább a kilépést választja, vagy végül erre kényszerítik majd a piacok.

A valutaövezet hosszú távú stabilizálásához magas szintű gazdasági/fiskális uniót kell kialakítani, ami további gazdasági egységesülést, például közös uniós pénzügyminiszteri pozíció kialakítását, masszívabb közösségi költségvetést és valódi eurózóna-szintű bankfelügyeletet igényel. Erre középtávon nem minden tag lesz képes vagy hajlandó. A legbelső csoportban ezért – ha az valaha is létrejönne - várhatóan csak a legjobb besorolással rendelkező és a közelebbi kooperációra hajlandó tagállamok – Németország, Franciaország, a Benelux államok és Finnország – venne részt. A következő csoportot alkotnák a jelenlegi paktum további – közös valutát alkalmazó – résztvevői, a harmadikat pedig a kimaradók. A válságból ráadásul csak gazdasági növekedéssel lehet kilábalni, de a szükséges megszorítások egyik velejárója, hogy azok eleinte gyakran a növekedés ellen hatnak, Európa tehát nehéz éveknek néz elébe, ami megkönnyítheti, de meg is nehezítheti a fiskális unió felé való elmozdulást.

A kétsebességes Európa gyakorlatilag már létre is jött, az Egyesült Királyság egyre hátrébb húzódik, de az integráció fejlődésének dinamikája rendkívül bizonytalan. Részben azért, mert az eurózóna jelenlegi tizenhét, illetve 2014-től 18 tagjának és az önként vállalkozóknak a szövetsége nem stabil formáció: sokukról ki fog derülni, hogy túl magas számukra az a mércé, amelyet az euró fennmaradásához szükséges harmonizáció követel. Másrészt azért, mert kormányközi – és nem szupranacionális – alapon indul tovább az integráció, és tisztázni kell az EU-szervek, kiváltképp az Európai Bizottság szerepét.

Középtávon Európa-szerte fel kell készülni arra, hogy a következő évtized gazdasági növekedése lassú lesz. Az eurózónában mutatkozó gazdaságpolitikai, társadalmi és politikai aszinkron jelenségek, ha komoly integrációs irányváltás nem történik, erősödni fognak. Hosszú távon az európai jóléti állam a jelen formájában (vö.: öregedés, népesség fogyása, költségvetési túlterjeszkedés, az Ázsiával szembeni versenyhátrány növekedése) nem fenntartható; már csak ezért is ésszerű az európai erőforrások összevonása, az egységesebb európai politikai és geopolitikai fellépés. De az egységesülést nem az ésszerűség, hanem a gazdasági kényszer fogja előidézni.

EU- kilátások és a tagállami viszonyulások a szorosabb integrációhoz

Egy szorosabb fiskális, gazdaságpolitikai (európai pénzügyminiszter, eurókötvény, közös pénzügyi felügyelet, erősen koordinált gazdaságpolitika) és bizonyos tekintetben politikai unió elkerülhetetlennek látszik. Ehhez új szerződés, az EKB statútumának módosítása és mindenekelőtt politikai akarat kell. A szorosabb integráció mindenképpen egy többsebességű unióban képzelhető csak el. Egy gyökeresen új európai erőter alakul ki a szemünk előtt. Ebben az új erőterben átalakul az európai nagyhatalmak szerepe, és átrendeződnek a relatív súlyok is. Az átrendeződés legnagyobb nyertese Németország lesz: regionális primátusa egyértelművé válik. A német politikai elit szinte teljes spektruma támogatja a szorosabb integrációt, ami segít majd a német hegemonia miatti félelmek enyhítésében, de a német-francia tandemet már senki sem fogja egyenlő partnerek duettjének tekinteni. A történelem (és a kényszer) alakította úgy, hogy a föderalizmus mozgatórugója a gazdaság és a közös pénz lett, nem pedig – mondjuk – a politikai intézményfejlesztés vagy az európai kulturális identitás építése, ami a franciáknak kedvezett volna.

A franciák azért akarták az eurót, amiért az egész integrációt: hogy az kordában tartsa a németeket – de éppen fordítva történt. A francia Európa-politika alapelvei – a francia hatalom és cselekvőképesség megsokszorozása európai és globális szinten, illetve a kategorikus kormányköziség – most súlyos sebeket kapott. A francia elitnek el kell döntenie, hogy mit kezd egy új EU-val, ahol Németország ismét hatalmas, és egyre inkább előtérbe kerülhet a szupranacionalitás elve. A franciák nélkül nincs „mag-Európa”, de ők is tudják, hogy azt „*Kerneuropának*” fogják hívni. A kérdés valójában az, hogy a megrendülő gazdasági helyzetük miatt képesek lesznek-e részt venni a tandemben egy olyan helyzetben, amikor alapvető gazdasági és politikai reformokat, intézményi átalakításokat végrehajtani az Európai Unió rendszerében. Amennyiben a saját gazdasági gondjai köti le a francia politikát és nem marad energiájuk az európai dizájn újraalkotására, Németország egyedül maradna ebben a munkában, amit pedig nem szeretne. A németek nem fogják tudni, sem akarni egyedül megreformálni az integráció intézményrendszerét. Ha Franciaország belesüllyed a válságba, nem várható nagyszabású európai szintű megújulás, így föderalizmus sem. Nem kizárt, hogy e fölötti aggodalmában hozta nyilvánosságra minden idők eddigi legradikálisabb föderalista programját a francia elnök 2013 májusában.

Elvileg még annak is fennáll a lehetősége, hogy az EU – belátva a monetáris unió megfelelő működtetésére való alkalmatlanságát – tudatosan, és mind a piaci, mind a politikai

kockázatokat figyelembe véve kivezeti az eurót a piacról, pontosan olyan professzionálisan, mint ahogy bevezette tíz éve. De ez csak elvi lehetőség, a gyakorlatban szinte elképzelhetetlen, valószínűbb a kontrolálatlan euró-megszűnés (amennyiben arra sor kerülne).

Rendkívül nehéz előrelátni a folyamatokat és legfőképpen a tagországok konkrét álláspontját, ha – és amikor – a kvantumlépésre sor kerülne, de az tény, hogy alig egy éve még elképzelhetetlennek tűnt, hogy a tagállamok rögtön a hatályba lépése után módosítani fogják a lisszaboni szerződést, de mint láttuk, éppen ez történt. Az apró lépések azonban hosszú távon már nem lesznek elegendőek ahhoz, hogy az egyre bizonytalanabb nemzetközi térben mozgó és egyre heterogénebb unió kihívásait megfelelően kezeljék.

Az európai integráció küldetését sokan sokféleképpen értelmezték és értelmezik ma is. Ez évtizedekig nem okozott problémát, mert a föderalizmus és a lazább államszövetség, a gazdasági integráció és a politikai unió hívei egyaránt kaptak valamit az Unió fejlődése és folyamatos funkcióváltásai során. Úgy tűnik azonban, hogy mára ennek az időnek vége. Nem csak a hidegháború elmúlásával csökkenő, kívülről jövő kohéziós abroncs hatás gyengült, de számtalan más fejlemény is lényegesen átrajzolta a viszonyokat. Ugyanazok a fejlemények, amelyek a globalizációtól való félelmeket erősítik, kíméletlenül mossák alá az integráció evolutív, felülről vezérelt, de folyamatos és lineáris fejlődésének folyamatát. Az európai építkezés stabilitását olyan horderejű kérdések sora feszegeti, amelyek megválaszolását már nem lehet elodázni. Definiálni kell "Európa" funkcióját, jövőképét, "végcélját", és egyben Európa funkcionális és földrajzi határait is. Ezek a tényezők természetesen összefüggenek egymással. Ha Európa funkciója egy jól működő regionális gazdasági szövetség, vagy maximum egy korlátozott politikai dimenzióval rendelkező közös piac, akkor funkcionális határai nem kell, hogy jelentősen túlterjedjenek a gazdasági-piaci területeken. Ezzel szemben viszont földrajzi határai szinte tetszőlegesen tágak lehetnek, mivel csak gazdasági és nem politikai szövetségről van szó. Ha viszont szorosabb politikai szövetség a cél, akkor a értelemszerűen nem lehet szó egy túlzottan heterogén szövetségről. Ez pedig kizárja a hagyományos Európa-fogalom túl elterülő országok teljes jogú tagságát, sőt nagy valószínűséggel elvezet a többsebességes Európa modelljéhez is. Ennek megfelelően a végcél meghatározása rendkívüli változásokat provokálhat az integráció jövője szempontjából, ami bizonyos óvatosságra is int. A kérdésre, hogy meddig képes stabilan működni még az integráció a hagyományos lassú, diszkrét, apolitikus szellemben, a válasz egyértelműnek látszik: már nem sokáig.

Tagországi EU-politikák tematikus összefoglalása egyes kiemelt kérdések tekintetében

Mielőtt az egyes kiválasztott tagországokat egyenként számba vennénk, az alábbi táblázat hat kiemelt politikai és gazdasági kérdés tekintetében ad áttekintő képet a vizsgált tagországok EU-hoz való viszonyáról. Megjegyzendő, hogy az alábbi rövid értékelő kijelentések kimondottan érzékenyek az adott országok politikai változásaira, sőt egyes esetekben még a kormánykoalíciók különböző tagjainak vonatkozásaiban is eltérések mutatkoznak. Ezzel együtt a táblázat nagy vonalakban, orientáló jelleggel képes visszaadni a tagországok alapvető politikai irányvonalát az egyes vizsgált kérdésekre vonatkozóan.

	EU jövője	Kétsébség es EU	Válságkezelés	Bővítés	Költségvetés	Agrár- és regionális politika
Németország	Németország saját jövőjét csak egy jól működő Európában tudja elképzelni. Egységes a politikai elit. A brüsszeli hatalom visszaszorulása és erősebb kormányközi kooperáció lehet a jövő útja.	Kísérlet UK elszakadásának lassítására. Az euró megmentése fontosabb, mint az integráció teljes homogenitásának megőrzése.	Politikai elégedetlenség a déli országokkal, de az euró megmentése továbbra is központi cél, és alapvető fontosságú, eurokötvények elutasítása, közép távon EU-szerte.azonban hajlandóság szorosabb gazdaságpolitikai koordinációra, ha cserébe jobb költségvetési fegyelem garantált	Bővítési fáradtság a társadalomban. A Nyugat-Balkán felvétele középtávon, de erős feltételekkel. Törökország csatlakozása kétséges.	Az EU jelenleg állapotában elegendő a kb egy szálékos plafon, de ez nem a legfontosabb politikai szempont. Egy esetleges euróövezeti költségvetés megvizsgálható.	A legfontosabb szempont a jobb költség (better spending) nem a kiadások volumene.
Franciaország	Franciaország számára kritikus az európai momentum fenntartása, de egyre nehezebben működik a németekkel való	A többsebség már ma is realitás	Eurokötvények bevezetése, lazább költségvetési és monetáris politika, növekedésorientált megközelítés. Hajlandóság a szorosabb	Nyugat-Balkán lassú és erős feltételekkel való közelítése. Törökország csatlakozása a problematikus.	Németországhoz hasonló álláspont. Támogatás egy kétsébséges költségvetésnek.	A KAP összegét a lehetőségek szerint megmenteni, a KAP-et a lehetőségekhez képest nacionalizálni.

	együtműködés		gazdasági integrációra.			
Egyesült Királyság	Gyorsuló elfordulás az EU-tól. Cél: a közös piac versenyképességének megtartása	A kivonulás beismerése. Szövetségek keresése a második körben.	Kivonulás az eurómentés ügyeiből, de belátják, hogy a szorosabb euróövezeti integráció elkerülhetetlen.	A bővítés (beleértve Törökországot is) kedvező hatású és kívánatos.	A közös költségvetés befagyasztása, kiadások minimalizálása.	A regionális politikai kiadások és főleg a KP radikális csökkentése
Olaszország	Az EU-nak stabilnak és szolidárisnak kell maradnia.	A kétsebesség már ma is realitás.	Növekedésorientált válságkezelés kell, a megszorítások nem jelentenek megoldást. A gazdasági federalizáció azonban középtávon kívánatos.	Óvatos hozzáállás	A közös költségvetés felelősségteljes növelése a szolidaritás jegyében.	A kiadások szinten tartása.
Spanyolország	Stabil, erős és szolidáris Unió a cél.	A kétsebesség már ma is realitás, ennek erősödése nem probléma.	Szolidaritásra és növekedésre alapozott válságkezelés kell.	Óvatos hozzáállás	Olaszországhoz hasonló álláspont	A kiadások szinten tartása, a szolidaritás fenntartása
Lengyelország	Erős Európa a cél, ahol Lengyelország releváns, középhatalmi szerepet játszik.	A belső körbe kerülés a legfontosabb stratégiai cél.	Az euró stabilizálása és a minél gyorsabb csatlakozás a cél.	Az integráció elmélyítése a cél, de a Nyugat-Balkán fokozatos integrálása kívánatos.	A közös költségvetés növelése, az új tagországok és a kohézió szempontjainak fokozott figyelembe vétele.	A KAP és a regionális alapok szinten tartása.

Egyesült Királyság: kihátrálás

Az Egyesült Királyság nem tagja az eurózónának, így nem is kíván részese lenni egy mélyebb monetáris vagy fiskális integrációnak. Az ezt célzó törekvéseket illetően határozott céljuk a brit, valamint a többi nem euró-zóna tag érdekeinek védelmére, s hangsúlyozzák a tisztességes eljárás követelményét, az egységes piac egysége és integritása fontosságának megőrzését.

Hosszabb távon az Egyesült Királyság olyan többkörös, megreformált EU-t támogat, amelynek tagállamai különböző érdekek és igények mentén, változó geometriában, informális csoportokban működhetnek együtt. Az integráció különböző körei (Schengen, euró) már most is léteznek, s ezt a rugalmasságot a jövőben is érdemes megőrizni. Az EU együttműködések hálója legyen, ne merev blokk.

Fontosnak tartják a versenyképesség ösztönzését, a belső piac előnyeinek kiteljesítését. Ennek megfelelően David Cameron miniszterelnök január 23-ai Európa-beszédében javaslatot tett egy Single Market Council (Belső Piaci Tanács) létrehozására.

A hatékonyabb döntéshozatal, a bürokráciát csökkentése is kiemelten fontos számukra. Fő alapelvnek az elszámoltathatóságot és a szubszidiaritást tartják. Az intézmények közül a nemzeti parlamentek szerepét emelik ki: a demokratikus deficit megoldása a számukra biztosítandó nagyobb szerepben rejlik. Az Európai Bizottság elnökének közvetlen választásának lehetőségével kapcsolatban szkeptikusak.

A konzervatív-liberális koalíciós kormány ezen kívül elképzelhetőnek tartaná, hogy hatásköröket kapjanak vissza a tagállamok - azokban az esetekben, amikor az uniós hatáskör megalapozatlan vagy szükségtelen. Ennek megvizsgálását szolgálja esetükben az EU és az Egyesült Királyság közötti hatáskörök egyensúlyának 2012 júliusában kezdődött (s a tervek szerint 2014-ig tartó) felülvizsgálati folyamata.

David Cameron szerint az euró megerősítése érdekében szükség lesz majd szerződésmódosításra; ha ez mégsem történik meg, akkor egyoldalúan igyekszik jobb megegyezést találni a britek számára. – Cameron tehát alapvetően a brit referendum előfeltételévé tette a Szerződés módosítását.

A konzervatív-liberális koalíciós kormány európai uniós politikáját továbbra is a mérsékelt euroszeptikus megközelítés, másfelől az európai gazdasági és külpolitikai befolyás megőrzésének igénye jellemzi. A brit uniós politika alapelve a nemzeti szuverenitás megőrzése. Ennek eszköze a 2011 nyarán elfogadott EU-törvény, amely garantálja, hogy népszavazás nélkül nem adnak át további jelentős hatásköröket Brüsszelnek (referendum-zár). A 2015-ös választások után – amennyiben a Konzervatív Párt nyer – népszavazást fognak tartani a tagságról. A népszavazás során a britek az újratárgyalt uniós szerződésben kialakított

új hatásköri leosztás alapján megváltozott EU-tagság, vagy az Unióból való kilépés között választhatnak majd. Beszédében többször hivatkozott arra, hogy az eurózóna válsága miatt már eddig is sok intézményi változás történt, tehát nem eretnokség ilyen változásokat kérni. Az Egyesült Királyság EU-ból való kilépésének lehetősége 2012 folyamán az egyik leggyakoribb politikai vitatéma volt, s ez a trend 2013-ban is várhatóan folytatódni fog – a 2014-es EP-választások és az EU-szkeptikus brit Függetlenségi Párt (UKIP) támogatottságának alakulásával.

A britek uniós kérdésekben ezzel együtt továbbra is a pragmatikus irányvonalat követik, befolyásuk megőrzését elsődlegesen a 28-ak egységének megtartásában látják. Fő prioritásaik a közös piac védelme, a gazdasági növekedés ösztönzése, és ezáltal az EU versenyképességének növelése. A kereskedelem-liberalizáció elmélyítése a brit külpolitika egyik állandó prioritása, a 2013-as brit G8-elnökség egyik fontos célkitűzése is többek között az EU-USA szabadkereskedelmi megállapodásról való megegyezés.

Továbbra is prioritás a CSDP, jóllehet a brit védelem sarokkövének a NATO-t tartják. A francia-brit kétoldalú védelmi együttműködést az egész uniós védelempolitika számára egyfajta követendő példaként állítják. A közös külpolitikát abban az esetben támogatják, ha az hatékonyan tudja kiegészíteni a nemzeti külpolitikát. Jó példának tartják erre a Szíriával és Iránnal kapcsolatos politikát, amely országokkal szemben bevezetett uniós szankciók határozott kezdeményezője és sürgetője is volt. Továbbra is prioritást élvez az erős feltételrendszerhez kötött bővítés és az aktív szomszédságpolitika.

A brit kormánynak e ciklusban kell döntenie arról, hogy él-e a kimaradással („opt-out”) a bel- és igazságügyi területen mintegy 130 büntető és bűnüldözési jogszabályt illetően – ideértve az Európai Elfogatóparancsot –, amelyek a Lisszaboni Szerződéssel léptek hatályba. Ha nem élnek a britek az opt-out-tal, 2014 decemberétől el kell fogadnia az érintett törvények felett az Európai Bíróság teljes hatáskörét.

Az Egyesült Királyság nehezen tartja megvalósíthatónak a gazdaságpolitikák koordinációját. Jogilag szoros figyelemmel követik, mikor ütközik a Fiskális Paktum végrehajtása a Szerződésbe. Fő alapelvnek az elszámoltathatóságot és a szubszidiaritást tartják: meg kell

őrizni a nemzeti parlamentek szerepét, hiszen minden kormány a saját parlamentjének tartozik felelősséggel.

A szociális dimenzióra vonatkozó kezdeményezést hűvösen fogadják és egy jövőbeli konzervatív brit kormány valószínűleg tárgyalásokat folytatna a szociális és foglalkoztatási jogszabályokat érintő hatáskörök „hazatelepítéséről” Brüsszelből. De az európai szemeszter fontos, mert megteremti a gazdasági növekedéshez szükséges feltételeket.

Az Egyesült Királyság számára továbbra is prioritás az EU bővítése, ezt tartják szem előtt a nyugat-balkáni országok kapcsán is. Támogatják Törökország EU-csatlakozását is. A török EU-tagság stratégiai jelentőséggel bírna, hozzájárulna Európa biztonságának növeléséhez és lendületet adna az egységes piac fejlesztésének. Az EU ezen túl a legkomolyabb ösztönzője lehet az ország reformfolyamatainak. Franciaországot mindig is bátorították, hogy adja hozzájárulását egy blokkolt fejezet megnyitásához. Úgy látják, Törökország továbbra is elkötelezett az integráció mellett, ami azonban könnyen elveszhet, ha nem történik valódi előrehaladás a következő időszakban.

Az új európai erőterben valószínűleg az Egyesült Királyság lesz a legnagyobb vesztes. 2011 végén a brit politika elfogadta a többsebességű modellt, kizárva magát az első körből. Igaz, hogy a britek máris elkezdtek szervezni az euróövezeten kívüli tagokat tömörítő blokkot maguk körül, de ennek semmiféle komoly súlya nem lesz majd a jövőben. Elég ha, az EFTA kudarcára vagy arra gondolunk, hogy Lengyelország be akar kerülni az eurózónába. Európai súlyvesztésüket nem ellensúlyozza az Egyesült Államokkal fenntartott, jórészt – kivált az Obama-adminisztráció idejére – kiüresedett „speciális kapcsolat”. Sőt azzal, hogy hátat fordítottak Európának, akár még Skócia elszakadásának felgyorsulását is reszkírozhatják.

Az eurózóna jelenlegi 17-es köre sem tekinthető hosszú távon adottnak, hiszen Görögország a gazdasági gyengesége, Írország pedig a népszavazása miatt fog vélhetően kilépni – ami az utóbbi számára a Nagy-Britanniától való függetlenedési erőfeszítései kudarcát is jelenti majd. Az eurózóna más tagországai (déliek és keletiek) is könnyen olyan helyzetben találhatják magukat, hogy nem tudnak – vagy nem akarnak – lépést tartani a követelményekkel.

Az Egyesült Királyság (a funkcionalizmus legmarkánsabb megtestesítője és a valutaunió ellenzője) 2011 végén vélhetően súlyos kárt okozva magának, tulajdonképpen szolgálatot tett az Uniónak: nem ellenzi (mert nem elég erős, hogy ellenezze, és nem is áll érdekében, hiszen

az euró összeomlása a saját gazdaságát is mély válságba sodorná) a többsebességű Európa kialakulását. A britek tehát félreálltak, jó ürügyet teremtve ezáltal a német–francia kettősnek arra, hogy a huszonhetes kört megkerülve elkezdjék a „mag-Európa” létrehozását. Miért indulna el a német-francia duó a szorosabb gazdaságpolitikai és politikai integráció irányába, bár az szuverenitásuk további csökkenésével jár majd? Azért, mert a szuverenitás további feladása sokkal kevésbé fájdalmas, mint az euró csődje. Angela Merkel komolyan gondolja mindkét tézist: az euró vége az EU végét is jelenti (hiába állít mást a cseh külügyminiszter), és valóban mindent el fognak követni a francia–német tandemben, hogy megmentse a közös pénzt.

David Cameron konzervatív brit miniszterelnök, mérföldkőnek számító 2013. januári beszédében kifejtette, milyen új kapcsolatot alakítana ki az Egyesült Királyság az Európai Unióval. Cameron három fő kihívást nevezett meg. Az első, hogy az euróövezet problémái alapvető változásokat ösztönöznek, a második az Unió versenyképességi válsága, a harmadik pedig, hogy az EU-tól drámaian eltávolodtak a polgárai, ami „kifejezetten akut módon” érezhető az Egyesült Királyságban. „Ha nem kezeljük ezeket a kihívásokat, fennáll a veszély, hogy Európa elbukik, és a britek a kijárat felé sodródhatnak” – jelentette ki. Cameron ezt szeretné elkerülni és az EU-n belül tartani az országot, de ehhez az európai vezetőknek meg kell hallgatnia az aggodalmaikat. Ezzel együtt 2017-re népszavazás kiírását tűzte ki, amely során a britek az EU elhagyásáról vagy a bent maradásról szavazhatnak. A brit EU-ellenes hangulat közismert. Egy 2012. decemberi felmérés szerint a szavazók 30 százaléka voksolna a bennmaradásra, míg 51 százalék a kilépésre.

Cameronon a pártja részéről már régóta erős a nyomás, hogy tárgyalja újra az EU-tagság feltételeit és tegyen ígéretet egy bennmaradásról vagy kilépésről szóló népszavazásra. Ugyanakkor többek között egyes párttársaitól, a koalíciós partner liberálisoktól, számos európai politikustól, valamint az Amerikai Egyesült Államok vezető külügyi tisztviselőjétől is figyelmeztetéseket és kritikákat kapott EU-politikája miatt. Január 17-én az USA elnöke, Barack Obama is telefonon hívta fel rá a figyelmét, hogy Washington „egy erős Egyesült Királyságot szeretne egy erős Európai Unióban”.

De nem csak az elnök, hanem más amerikai politikusok is aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy az Egyesült Királyság népszavazást tarthat a szigetország bennmaradásáról az Európai Unióban. Philip Gordon európai ügyekért felelős helyettes államtitkár azt mondta, az USA

kapcsolatrendszere egyre bővül az EU-val, amelyen belül egy erős brit hangot szeretnének, mivel ez áll Washington érdekében. A népszavazási viták ugyanakkor gyakran „befelé fordulóvá” tesznek egy országot, a belső vita pedig a bontja az EU egységét. A brit kormány azzal kommentálta Philip Gordon szavait, hogy „az Egyesült Államok egy kifelé tekintő EU-t szeretne, benne Nagy-Britanniával, akárcsak mi”. Nick Clegg miniszterelnök-helyettes, a liberális demokraták vezetője szerint „abszolút nem meglepő” az amerikai bejelentés, mivel a két ország „különleges kapcsolata” részben épp az Egyesült Királyság EU-tagságán alapul. A nagyobbik koalíciós partner konzervatívok több képviselője ugyanakkor elítélően nyilatkozott Philip Gordon kijelentéseiről.

A brit miniszterelnök 2013. május 14-én közzétette a 2017 végéig megrendezendő EU-kilépési népszavazásról szóló törvény szövegét. A törvényben szerepel a tagság eldöntésére vonatkozó kérdés is: „Ön szerint az Egyesült Királyságnak az Európai Unió tagjának kellene maradnia?” A közzététel meglehetősen szokatlan a brit politikai kultúrában. A miniszterelnök azután szánta el magát a tervezet nyilvánosságra hozására, hogy saját pártja képviselői is támadták, amiért nem vette bele a kormány éves terveit felsoroló ún. „Királynő beszédébe” korábbi ígérését. Korábban a toryk több volt minisztere, majd a két gyakorló kormánytag is szót emelt a kilépés mellett – utóbbiak megjegyzéseit Cameron először háritani igyekezett, majd üdvözölte.

A bejelentés előtti nap, személyes találkozójukon Barack Obama figyelmeztetett Cameronnal közös sajtótájékoztatójukon, hogy „az Egyesült Királyság részvétele az EU-ban a befolyásának és a világban betöltött szerepének a kifejeződése”, míg François Hollande francia elnök szerint ugyan ő szeretné, ha a britek bent maradnának, de az európai közösség „már azelőtt létezett, hogy az Egyesült Királyság belépett volna”. A The Times szerint a konzervatívok már vészforgatókönyvet készítenek arra az esetre, ha az EU-párti kisebbik koalíciós partner, a liberális demokraták megvonnák a támogatásukat a kormányból.

Egyfajta megoldást jelenthet a tagsági feltételek újratárgyalása egy népszavazás előtt. Vezető brit cégek azonban óvatosságra intették David Cameront, nehogy túl sokat akarjon elérni, kockáztatva az ország EU-tagságát. Korábban François Hollande francia elnök kizárta, hogy bármiféle jogkört visszaadjanak a briteknek, és a követelések akár a szerződésmódosítás kérdését is felvethetik, ami különösen az EU Tanácsának soros elnökségét adó Írországnak jelenthet problémát, mivel itt erről népszavazást kellene tartani.

A brit Department for Business, Innovation and Skills (BIS), a brit kormányzat gazdasági növekedésért és innovációért felelős intézménye 2013 tavaszán jelentette meg tanulmányát¹ a belső piac kiteljesítésének a Nagy-Britanniára és az EU egészére gyakorolt hatásáról. A tanulmány különösen érdekes és tanulságos most - figyelembe véve a brit politikai fejleményeket (a tagság hasznának vizsgálata illetve egy tagságról szóló népszavazás lebegtetése).

A tanulmány célja a belső piac hasznának értékelése, illetve az olyan hipotetikus scenáriók hatásainak közgazdasági modelleken alapuló értékelése, amikben az Egyesült Királyság kihátrál a további közeledésből, liberalizációból, közös piaci harmonizációból, vagy esetleg leépíti már meglévő beágyazottsági szintjét. A dokumentum egyértelműen pozitívan értékeli a gazdasági liberalizáció és a belső piac létrejöttét és továbbfejlesztését és megállapítja, hogy a szigetország számára káros lenne, ha ebből kimaradna. A kutatási publikációt a BIS jegyzi, de az abban kifejtett nézetek nem feltétlenül tükrözik a brit kormány hivatalos álláspontját. Egyértelmű azonban a brit vállalkozások elkötelezettsége az Európai Unió és a belső piac mellett. A brit kormány nehéz helyzetben van és a kilépéssel, illetve annak lebegtetésével európai politikai súlyát veszélyezteti és erre nem csak a saját gazdasági szereplői, de az Európai Bizottság is felhívja a figyelmét.

Németország szerepe a jövő Európájában

Németország megkerülhetetlen, nélküle nincs euró, és nincs válságkezelés. A válságnak nincs megoldása Németország nélkül és Németországgal szemben. Németország már-már hegemon szerepet játszik Európában, ez viszont nem csak a külföldön kényelmetlen, de maga a német politikai elit sem érzi jól magát ebben a szerepben. Németország megnövekedett politikai súlyánál fogva, Franciaország meggyengülésével és az Egyesült Királyság látványos kihátrálásával újra kell, hogy értelmezze európai szerepét. Ettől az egyelőre bizonytalan körvonalú szerepfelfogástól függ majd nem csak az euró, de vélhetően az Európai Unió jövője is.

¹ BIS Economic Paper 11.: The economic consequences for the UK and the EU of completing the Single Market. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/83815/economic_consequences_for_the_UK_and_the_EU_of_completing_the_Single_Market.pdf

Akadnak, akik az euróválságot Európa és Németország elmúlt három évszázadának olyan drámai eseményeihez hasonlítják, mint a harmincéves háború (1618–1648) és a huszadik század két világháborúja (1914–1918, illetve 1939–1945). Ezek a háborúk jelentős mértékben Németország és Európa viszonyával függtek össze – ahogyan az euróválság is jelentős mértékben erről szól. (Kiss J., 2012.I. 1. o.)

„Az európai fejlődés nagy cezúrái ilyen vagy olyan módon mindig Németország központi szerepe körül mutatkoztak meg. A vesztfáliai békeszerződés véget vetett a pusztító területi és vallási háborúnak, megerősítette a politika vezető szerepét a vallással szemben, és a szuverenitás elvét az elkövetkező négy évszázadra a nemzetközi kapcsolatok egyik legfőbb szabályává tette. Németország helyett a „német országok” *status quó*jának fenntartása a kontinentális stabilitás feltételévé és egyfajta „európai közjog” követelményévé vált.” (Kiss J., 2012.I. 1. o.)

A második világháború után világossá vált, hogy Németországot össze kell kapcsolni Európával, és hagyni, hogy gazdasága megerősödjön. E stratégia következtében a gazdasági jólét magas szintet ért el, ugyanakkor a Szövetségi Köztársaság ellenőrizhető maradt. Az ország az európai és a globális gazdaságba való beágyazódása révén az integrációs folyamat centrumába került, de képessé vált arra, hogy gazdasági és pénzügyi dominanciáját az intézmények közvetítésében »puhítsa fel«, és ezáltal hatalmát és befolyását elfogadhatóvá tegye.

A sikeres európai besimulás időszak után Németország 2013-ban képtelen politikai törpeként viselkedni tovább a válság és a részben emiatt föderalizálódó Európa új politikai geometriájának realitásai között. Az euróválság ismét felvetette a „német Európa” megvalósulásának lehetőségét. A több és még több Európa, önkorlátozó politikájának nem csak a karlsruhei Alkotmánybíróság álláspontja szab határt, amely szerint a jelenlegi alkotmányos keretek között már nem lehet több szuverenitást Brüsszelre testálni, hanem az európai gazdasági és politikai realitások sem.

A történelmi tapasztalat az, hogy Németország túl kicsi ahhoz, hogy Európa hegemon hatalma legyen, de túl nagy ahhoz, hogy erre ne érezzen késztetést. Ahogy Kiss J. írja: Németországnak és a kontinensnek időről időre azzal a problémával kellett szembenéznie, hogy az európai hegemonia tartós gyakorlásához a német erőforrások korlátozottak bizonyultak, míg nagyságrendjük az egyensúlypolitika zavartalan működésének akadályává vált. (Kiss J., 2012.I. 1. o.)

Rendszeresen kritizálják Németországot Európa-szerte azért, mert szigorú takarékosagra és antiinflációs politikára épülő gazdasági mentalitását erőlteti rá a válságtól sújtott déli tagállamokra. Ennek következtében az eladósodott tagállamokban egy lefelé tartó spirált hoz indul el, amely akadályozza a versenyképesség javulását, és növekedés beindulását, az államadósság mértéke pedig nem csökken. A német politikában erősen jelen van a fiskális politika európai szintre történő átruházásának, a költségvetési fegyelem és takarékoság EU-szintű kiterjesztésének igénye. A félhegemón státuszából következő transzferuniós kötelezettségek esetleges felvállalásáról a német politikai egyelőre távolságot tart.

A modern Németország sikere jelentős részben a vezető szerep tudatos elutasításának politikáján alapult, de a euróválságban az Eurózóna tagállamai Németországtól az irányítást és a szolidaritást kérik számon. De mást várnak a déli és mást az északi tagországok. Kérdés tehát, hogy mi lenne az egyszerre sürgetett és eleve elutasított vezető szerep tartalma? Milyen lenne az ideális német politikai hozzáállás a déli eurózóna tagországok számára? A déli tagországok a német kereskedelmi többlet déli perifériára való visszaáramoltatását, vagy legalábbis a többlet csökkentését, a szigorú antiinflációs politika lazítását, az adósságok egy részének elengedését tartanák a legkívánatosabb végkifejletnek. Ennek azonban az elmúlt tíz évben komoly megszorításokat és reformokat átélt német adófizetők lennének a megfinanszírozói. Németország tekintetbe véve a jövőjét meghatározó trendeket (öregedés, népességfogyás) nincs olyan helyzetben, hogy ezt megtegye. És nem is világos, miért állna mindez érdekében, azon túl, hogy átmenetileg segítene megoldani a közös pénz válságát. A fenti hozzáállást ráadásul kifejezetten elleneznék a Németország természetes szövetségeseinek tekinthető északi Eurózóna-tagországok.

A német Európa-politikában a lényeges kérdéseket tekintve majdnem mindegy, hogy a konzervatívok vagy esetleg egy szociáldemokrata- zöld koalíció kerülnek hatalomra, mert a német politikai elit teljesen egységes pro-európai álláspontot képvisel a lassan, de érezhetően növekvő társadalmi euroszepticismus ellenére is. Merkel - aki 2005 óta tölti a posztot – töretlen népszerűséget élvez, de a *helyzete* igen kényes: hol azért éri bírálat, mert a válságkezelésben nem tanúsít meggyőző vezetőképességet, hol azért, mert a szabályok felpuhítása ellen lép fel. Ráadásul a német alkotmányos korlátokat is figyelembe kell vennie. Az Egyesült Királyság és az USA azt várja tőle, hogy támogassa az Európai Központi Bank tevékenységének kiterjesztését. A német jogalkotók viszont elutasítják, hogy az EKB a valutaövezet adósságproblémáit az államkötvények közvetlen felvásárlásával oldja meg, s így

gyengítse a takarékosagra irányuló politika ösztönzését. Merkel számára nyilvánvaló, hogy a fiskális unió ténye nem nyugtatja meg a piacokat. Az európai szerződések megváltoztatására, illetve még több szuverenitási jog átruházására is szükség van. Úgy véli, az euró vége az Unió végét is jelentené, és ezt a vélekedést osztja a német politikai osztály jó része.

A német kancellár számára a hazai intézményrendszer összetettsége is komoly kihívást jelent a politikai szándékok és döntések kivitelezése szempontjából. Németországban - ahol történelmi okok miatt jelentős számú intézményi ellensúlya van a szövetségi kormánynak (pl. tartományi parlamentek)- az Alkotmánybíróság (*Bundesverfassungsgericht*) is egyre jelentősebb szereplőjévé válik az Európa-politikának. A karlsruhei testület az elmúlt években számtalan olyan határozatot hozott, melyek alapvetően voltak hatással a német Európa-politikára, és ezzel együtt az európai integráció fejlődésére is. A Lisszaboni szerződés németországi ratifikációja az alkotmánybírósági vizsgálat miatt közel két esztendővel később került megvalósításra. Noha az Európai Tanács által 2007 decemberében jóváhagyott szerződést a német törvényhozás mindkét háza jóváhagyta 2008 áprilisában-májusában, az ellen számtalan beadvány érkezett a karlsruhei testülethez, mely 2009 júniusában hozott ítéletet az ügyben. Az ítélet kimondta ugyan a Lisszabon Szerződés és a német alaptörvény (*Grundgesetz*) összeegyeztethetőségét, ám a ratifikáció lezárásához újabb törvények meghozatalára kötelezte a német törvényhozást.²

Németország számára a meghatározó témák a gazdasági növekedés, a költségvetési konszolidáció, a foglalkoztatottság növelése, a fiatal munkanélküliek arányának csökkentése, és egy gazdaságilag erős, versenyképes unió megteremtése. A valódi gazdasági unió létrehozása a legfontosabb prioritás Németország számára. A tagállamok nagy horderejű gazdaságpolitikai reformjainak koordinációja német megítélés szerint fontos célkitűzés. Ráadásul mindez nem kötelező érvényű koordinációt jelent, de a kommunikációt javítja. Nem céljuk a több bürokrácia létrehozása. A GMU társadalmi dimenziója kapcsán nem támogatnak semmilyen olyan törekvést, ami nagy kiadással járna (pl. európai munkanélküliség elleni biztosítás). A társadalmi dimenzió szorgalmazása a munkaerőpiacon való részvételt kell, hogy elősegítse. A szolidaritási mechanizmus kialakítása politikai és nem gazdasági kérdés a német felfogás szerint.

² Fekete Dávid: A Merkel-féle eurómentés aktuális kihívásai, MKI tanulmány, 2013.

Fontos a fokozott demokratikus legitimáció biztosítása: pl. a szerződéses megállapodásoknál az „ownership” erősítése (a javaslatokat pl. a nemzeti parlamentek fogadják el).

EU kompetenciák kiszélesítése némely társadalompolitikai kérdéskörre: ezzel kapcsolatban a német kormány meglátása szerint bizonyos társadalompolitikai kérdéseket nemzeti hatáskörben kellene rendezni (pl. anti-diszkrimináció, női kvóta, sport).

A német-francia tandem

Az európai integráció fejlődésében kiemelkedő szerepet játszott a francia-német tandem. A vesztes világháború után Németország Európába való újbóli beágyazódás az európai integrációban való aktív részvételen keresztül történt meg. A német újraegyesítésig hosszú évtizedeken keresztül sajátos francia-német „munkamegosztás” jellemezte az integrációt: a franciák valódi súlyuknál nagyobb politikai szerepre tettek szert, míg a németek anyagilag vállaltak kiemelkedő részt az integrációs ügyekből. Az újraegyesítést követően, főként az Európai Monetáris Unió megteremtésekor Németország hatékonyan tudta érvényesíteni az általa képviselt pénzügyi erőt.³ Ez elsősorban abban nyilvánult meg, hogy a pénzügyi unió szabályai és intézményi keretei a szigorú német fiskális felfogáson alapultak, a politikai kezdeményezések azonban a válságig alapvetően francia ihletésűek maradtak. A Merkel és Sarkozy alkotta páros Merkozy néven híresült el az euróválság kezdeti éveiben. Hollande ezzel szemben erősen megszorítás-, és így közvetve németellenes programmal került hatalomra, ami nem jelenti azt, hogy idővel ne találna vissza a német partnerhez, már csak azért is, mert hosszú távon ezt kívánja meg a francia érdek.

Az európai integráció politikai motorjának számító német-francia tandem másik tagja, az Eurózána második legnagyobb gazdasága, Franciaország súlyos gazdasági kihívásokkal szembesül. Az gazdasági helyzete megrendült, mert versenyképessége a 90-es évektől erodálódik, a szükséges gazdasági reformokat halogatják, és Hollande a 2012-ben megválasztott elnök gyakorlatilag kitörölte a megszorítást és a reformot a szótárából. Hamar kiderült, hogy mindez csak választási fogás volt: a reformok jöllehet fájdalmasak, de elkerülhetetlenek. Ezzel együtt kézzel fogható Németország és Franciaország távolodása, mind gazdaságpolitikai, mind társadalomfilozófiai téren. Németország sikeres, Franciaország gazdasága küszködik, a társadalom frusztrált, de mind a kettőnek szüksége van a másikra, az

³ KISS J. László: A német Európa-politika történelmi gyökerei és a mai dilemmák. In.: Kiss J. László (szerk.): A huszonötök Európái. 102-182. o. Osiris kiadó, 2005. 130. o.

Egyesült Királyság az európai projektből való kihúzódása után végképp nem lehet az Európai Uniót mozgásban tartani a német-francia tandem nélkül. Franciaország számára még mutatkozhat egy utolsó esély a politikai szerepének feljátszására Németország oldalán, Németország pedig önmagában nem tudná és nem is akarná – a partnerek sem fogadnák el – lerakni az új európai politikai unió alapjait.

A kiút egy nagy előremenekülés lehet a 2013. őszi választások után egy nagy német-francia közös az európai politikai unióra vonatkozó javaslat formájában. Franciaország a teljes bénulás és marginalizálódás elől, Németország pedig a tétlenség vádjai elől menekülhet bele egy közös európai politikai vízióba, amelynek keretét a francia elnök már 2013 májusában felvázolta⁴.

Franciaország Európa politikájának elemei

Franciaország kiindulópontja az EU jövőjével kapcsolatban az, hogy a válság leküzdése sürgős cselekvést igényel, szerződésmódosításra csak a közös célok pontos meghatározása és a megfelelő idő kivárása esetén kerülhet sor. Az integráció mélyítésének a szolidaritás erősítésével párhuzamosan kell történnie. Hosszútávon az euróövezet stabilitásának megteremtése érdekében nélkülözetlen a szolidaritás erősítése, ami egyet jelent a kockázatok közösségiesítésével, a pénzügyi sokkhatások kivédését szolgáló közös mechanizmusok valamilyen formájának bevezetésével, a távolibb jövőben pedig egy valódi, eurózónára kiterjedő közös költségvetés elfogadásával.

A politikai unió kérdésköre kapcsán szerintük előbb a jelenlegi jogi keretek által elérhető lehetőségeket kell kihasználni. A válságkezelést a jelenlegi Szerződések nyújtotta keretek között kell véghezvinni, és a keretek erre jó lehetőséget adnak (pl. bankunió). Az EU hosszú távú jövőjéről szóló gondolkodás a második lépés, ebbe be kell vonni a civil társadalom minél szélesebb rétegeit, mobilizálni kell őket. A politikai unióval szemben inkább a szolidáris integrációra helyezik a hangsúlyt. A politikai szintű integráció semmiképp sem képzelhető el a 2014-es európai parlamenti választások előtt, azt meg kell, hogy előzze a költségvetési, bank- és szociális unió létrehozása. Az „à la carte” Európával szemben Franciaország a differenciált, sokszínű Európai Unió híve, amelyben a szorosán együttműködni kívánók az

⁴ Marján Attila: Az európai föderalizmus kérdésének néhány gazdasági és politikai aspektusa. Külügyi Szemle. 2013.II.

EU egységének sérelme nélkül mélyíthetik el integrációjukat. Ehhez pedig nincs szükség a Szerződések módosítására, a lendületesebb ütemű integrációra a jelenlegi keretek (pl. a megerősített együttműködés) is megfelelő lehetőséget adnak. A többsebességes integráció (les avant-gardes, États précurseurs, noyau dur) ma már realitás, az euróövezet együttműködését mélyíteni kell, az eurogroup erősítésére, elnökének erős és hathatós jogkörök biztosítására van szükség. Az euróövezet vezetőinek havi rendszerességgel sorra kerülő csúcstalálkozót javasolnak. A folyamatok jelenlegi dinamikája gyors döntéshozatalt igényel, ezért van szükség több találkozóra. Az eurózóna mindenki előtt nyitva áll, az eurót bevezetni nem szándékozó tagállamok viszont „nem kellene, hogy beleszóljanak az euróövezet vezetésének szabályozásába”. A huszonnyolcak Európája a szolidaritás, az egységes piac, a gazdasági, szociális, kulturális konvergencia területe kell, hogy legyen, egyúttal hagynia kell tovább lépni azokat, akik mélyíteni akarják együttműködésüket. A francia kormány közös gondolkodás elindítását is kezdeményezi egy, az euróövezet szociális ügyi minisztereit tömörítő külön fórumnak az Eurogroup mintájára történő létrehozásáról. Az Európai Parlamenten belül az euróövezet ügyeivel foglalkozó külön grémium létrehozásának ötletére vonatkozó franci álláspont lényege, hogy az EP az EU 27-ek intézménye, az euróövezet képes arra, hogy saját demokratikus döntéshozatali eljárásrendjét önállóan alakítsa.

Franciaország az alábbiakban látja az EU prioritásait:

- A fő cél a növekedés beindításának elősegítése, a közpénzügyek helyreállításával egy időben a jelenlegi szerződéses keretek között;
- A bankunió minél előbbi létrehozása;
- A belső piac erősítése;
- Az iparpolitika előtérbe helyezése;
- A külkereskedelmi kapcsolatokban a reciprocitás elvének biztosítása.

Franciaország álláspontja a tervezett gazdasági föderalizmusról az alábbiak szerint foglalható össze: az EMU jövőjéről szóló gondolkodás keretében a 4 területre (gazdaságpolitikai reformjainak ex ante koordinációja, szociális dimenzió, szerződéses megállapodások, szolidaritási mechanizmusok) történő koncentráció tekintetében biztosítani kell az egyensúlyt. A tagállamok nagy horderejű gazdaságpolitikai reformjainak ex ante koordinációja kapcsán Franciaország szerint kiemelten fontos az érdemi előrelépés, és erősíteni kell az európai szemeszter ezzel kapcsolatos jogosítványait. Arra azonban ügyelni kell, hogy legyen elegendő mozgástér és rugalmasság a tagállamok számára a folyamatban, a kötelező jelleg

megvalósítását nem preferálják. Az ideális az lenne, ha a Bizottság „avis”- formájában fogalmazná meg a jelentős reformok koordinációja tekintetében megfogalmazott javaslatait.

A gazdaságpolitikai koordináció tekintetében az euróövezet „policy mixének” kialakítását javasolják, világos gazdaságpolitikai orientációra van szükség az övezet fiskális és szociális konvergenciájának erősítése céljából, ezek nélkül nem lesz érdemi előrelépés.

A GMU szociális dimenziója – társadalmi párbeszéd – kérdésével kapcsolatosan a franciák szerint a szociális konvergencia erősítésének kérdését a GMU jövőjéről szóló vitában is tükröztetni kell. Kiemelt cél a fiatal munkavállalók munkához jutásának elősegítése, a Gazdasági és Monetáris Unió erős szociális dimenzióval történő bővítése középtávon, valamint közös európai minimálbér irányába mutató rendszer kialakítása.

A versenyképességet és növekedést támogató szerződéses megállapodások kapcsán Franciaország komoly elvárásokat fogalmaz meg, mert a növekedés és versenyképesség erősödését szeretné. A kérdés szorosan összefügg egy pénzügyi kapacitás létrehozásának gondolatával. A megállapodások pontos tartalma megállapításának módja fontos kérdés, az véleményük szerint nem terjedhet ki az összes kiemelt reformra már csak terjedelmi okok miatt sem. Növelné a bürokratikus és adminisztratív terheket, kezelhetetlen helyzetet eredményezne.

A gazdasági reformok támogatását szolgáló szolidaritási mechanizmusok kialakításával kapcsolatban Franciaország támogatja egy euróövezeti pénzügyi kapacitás (külön költségvetés) létrehozásának gondolatát. Ezt az aszimmetrikus sokkok kivédését célzó eszközt szerintük a szerződéses jellegű megállapodásokkal párhuzamosan kell létrehozni. Ebből lehet hosszú távon kialakítani az euróövezet közös költségvetését.

A demokratikus legitimitás erősítése kapcsán Franciaország a nemzeti parlamentek érdemi bevonását szeretné az európai szemeszter folyamatába.

Az euróövezet stabilitásának biztosítása is megkívánja a szociális konvergencia erősítését, a szociális ambíciók európai szintre történő emelését. Létre kell hozni a közös európai szociális politikát. Ennek első lépéseként szerintük a közös európai minimálbér rögzítésére van szükség. A második legfontosabb cél a fiatal munkavállalók munkához jutásának elősegítése. A 25 év alatti európai fiatalok közül 14 millióan munkanélküliek, ez a helyzet óriási kihívást

jelent, amelyre közösségi szintű választ kell adni. Minél előbb meg kell valósítani az Európai Bizottságnak a fiatalok foglalkoztatására vonatkozó új csomagját (garantie jeunesse), amely lehetővé teszi majd, hogy a 25 év alatti álláskereső tanulmányaik befejezését vagy pedig munkájuk elvesztését követő negyedik hónap végéig álláshoz vagy gyakornoki helyhez jussanak vagy szakképzésben vehessenek részt. Emellett javasolják létrehozni az „első európai munkahely” kezdeményezést, amely a fiatalok külföldön történő elhelyezkedését, tapasztalatszerzését segítené. Emellett az „Erasmus mindenkinek” programnak is hozzá kell járulnia a fiatal munkanélküliség csökkentéséhez.

A szociális konvergencia erősítésének kérdését szerintük a GMU jövőjéről szóló vitában is tükröztetni kell. Közös gondolkodás elindítását kezdeményezik egy, az euróövezet szociális ügyi minisztereit tömörítő külön fórumnak az Eurogroup mintájára történő létrehozásáról.

A francia kormány fontosnak tartja az európai szemeszter átláthatóságának és hatékonyságának javítását a nemzeti és uniós szintű egyeztetések menetrendjének ésszerűsítése által.

Franciaország bővítéssel kapcsolatos álláspontjának sarokköve továbbra is az Európai Tanács 2006. decemberi következtetéseiben rögzített konszenzus, amely megerősítette az Európai Unió nyitottságát és elkötelezettségét a csatlakozni szándékozó országok integrációjának segítségét illetően, egyúttal rögzítette a szigorú feltételhez kötöttség alapelvét is.

Franciaország új korszakot kíván nyitni Törökország és az EU viszonyában, illetve Törökország befagyott csatlakozási tárgyalásainak folyamatában, ezért döntöttek arról, hogy a blokkolt tárgyalási fejezetek közül a regionális politika fejezete tekintetében hozzájárulnak a tárgyalások megkezdéséhez. Ezért cserébe azt várják, hogy Törökország egyértelműen kötelezze el magát a pozitív dinamika megőrzése iránt. A folyamat rendkívül komplex, időhorizontja nehezen meghatározható, a folyamat vége, a török integráció végleges szintje ma nem látható előre. Az EU számára kulcsfontosságú régió kulcsfontosságú országaról van szó. Mindenképp meg kell őrizni Törökország EU integráció iránti elkötelezettségét, nem szabad őket „elveszíteni”.

Olaszország: kettős helyzet

Olaszország alapító tagállam, harmadik legnagyobb eurózóna gazdaság, helyzete az euróválság során mégis meggyengült. Az államcsőd fenyegetése és az állandó belpolitikai zűrzavar jelentősen visszavetette erejét és tekintélyét Európában.

Olaszország 2013-ban megválasztott kormánya európai föderalista beállítottságú és nem zárkózik el hosszabb távon a szerződésmódosítást igénylő témakörök megvitatásától. Az egyes szakpolitikák terén (így a Gazdasági és Monetáris Unióra különös tekintettel) szerintük el kell kerülni, hogy a szűkebb körök eltérő ütemű előrehaladása az integrációban tartós törést jelentsen, vagyis minden folyamatban biztosítani kell a lehetőséget a csatlakozásra. Kifejezetten el kell kerülni az intézményi duplikációkat, széttöredezést, az egyes tagállamok gyorsabb előrehaladása mellett is garantálni kell a belső piac integritását.

Az olasz EU prioritások az alábbiak:

1. Gazdasági és Monetáris Unió mélyítése, ezen belül is prioritás a bankuniónak
2. Növekedés és munkahelyteremtés (ezen belül prioritás az egységes belső piac tökéletesítésének)
3. Bővítési folyamat folytatása (Nyugat-Balkán), továbbá Törökországgal a tárgyalások felgyorsítása
4. Szomszédságpolitika – déli dimenzió erősítése
5. Belügyi együttműködés (KEMR, Schengen, illegális migráció elleni fellépés)

A gazdasági föderalizmussal kapcsolatosan szerintük a költségvetési fegyelem erősítését eredményező változtatások (Fiscal Compact, hatos és kettes csomag) mellett, azok „kiegyensúlyozásaként” szükség van a Növekedési és Foglalkoztatási Paktum (Growth Pact) terén történő előrehaladásra is. A közös valuta előnyeit és kockázatait kiegyensúlyozottan, a szolidaritás elvének érvényesülésével kell megosztani a tagállamok között. Első körben a szerződésmódosítást nem igénylő lépésekre kell koncentrálni, az EU jogi keretrendszerének szigorú tiszteletben tartása és az EP és a tagállami parlamentek teljes bevonása mellett.

Olaszország a Van Rompuy-jelentésben foglalt négy építőelemmel, illetve a Bizottság „Blueprint”-jében szereplő javaslatokkal egyetért. A 2012. decemberi EiT döntésének megfelelő ütemezés szerint kell előrehaladni, legsürgetőbb a bankuniós rendelkezéscsomag egészének végrehajtása (nemcsak az Egységes Felügyeleti Mechanizmus, hanem az Egységes Bankszanalízis Rendszer és a betétbiztosítási rendszerek összehangolása terén is konkrét előrelépést kell elérni).

A Fiscal Compact rendelkezései szellemében is pozitívan viszonyulnak az ex ante gazdaságpolitikai koordinációhoz. Az egyes tagállamokra vonatkozó szerződéses megállapodások tekintetében ezek kifejezetten önkéntes természetét tartja fontosnak. El kell érni, hogy a szóban forgó pénzügyi ösztönzők túllépjenek egy egyszerű pénzügyi transzfer funkcióján, és célzottan, a reformok konkrét társadalmi költségeinek kompenzálására kerüljenek felhasználásra. Az önkéntes szerződések lehetősége mind az eurózóna tagjai, mind a többi tagállam számára nyitottnak kell lennie.

Az olasz kormány szerint kell indítani a gondolkodást a majdani „eurózónabeli költségvetés” finanszírozásáról, amely kellő fedezetet nyújthat az aszimmetrikus sokkok ellensúlyozására létrehozandó európai közberuházások számára. A gazdasági integráció terén elsősorban a versenyképesség és a növekedés szempontjából döntő relevanciájú témakörökben (adózás, munkaerő mobilitása) kell nagyobb konvergencia felé haladni. A demokratikus legitimáció kapcsán az olasz álláspont szerint elengedhetetlen európai szinten az EP, illetve a Lisszaboni Szerződés rendelkezéseinek alkalmazásának megfelelően a tagállami parlamentek teljes bevonása. A Szerződésben szereplő rendelkezések politikai szándék esetén lehetőséget adnak a nagyobb integrációra szerződésmódosítás nélkül is – ezeket teljesen ki kell használni.

Adópolitikai kérdésekben az európai koordináció mellett is fontos a nemzeti szuverenitás és felelősség megtartása, a strukturális reformok kialakítása során elsődlegességet kell élveznie a tagállamon belüli társadalmi párbeszédnek.

Lengyelország: cél a belső kör

Lengyelország egyszerre „új” tagállam és egyszerre „nagy” tagállam, és helyzetét kiválóan használja ki érdekeinek érvényesítésére. Uniós pozíciójában fordulópont volt a 2011. évi EU-elnökség, amellyel mintegy lezárta az első évek tanulói fázisát és belépett a szűkebben értelmezhető „elitbe”, a fontosabb uniós folyamatok irányítói közé.

Lengyelország érzékeny a nemzeti szuverenitás kérdéseiben, a Tusk-kormányzat azonban jól ismerte fel, hogy a lengyel érdekeket nem a kormányközi, elszigetelődő hozzáállás, hanem az „előre menekülés”, vagyis a föderalista elképzelések óvatos támogatása szolgálja legjobban. Ezen az úton igyekszik Donald Tusk miniszterelnök és Radosław Sikorski külügyminiszter megvalósítani a „semmit rólunk nélkülünk” alapelvét, felismerve, hogy ha Lengyelország

részt vesz a belső körös együttműködésben, akkor a döntéshozatali folyamatokban is befolyásolni is tudja a stratégiai tendenciákat.

Az EU Alapszerződésének módosítását jelenleg Lengyelország elhamarkodottnak és veszélyesnek érzi, de a többsébes EU PL szerint vitathatatlan tény, a „multi-tier” EU azonban gyökeresen ellenkezik az EU alapvető elveivel, ezért nem tartaná elfogadhatónak. Ez megmutatkozott pl. a bankunióval kapcsolatos álláspontokban vagy a költségvetési viták során. A retorikán túl Lengyelország mindent megtesz, hogy amennyiben mégis bekövetkezne az intézményesítetten többsébes EU, akkor mindenképp a legbelső körbe kerüljön találhassa magát.

Lengyelország számára az elsődleges prioritás, hogy minden jelentős döntésben részt vehessen, ne kerüljön más tagállamoknak vagy intézményeknek kiszolgáltatott helyzetbe. A szektorális politikák közül természetesen a többéves költségvetés képez prioritást, de kiemelt figyelem övezi a CFSP különböző területeit is, elsősorban a keleti partnerséget (lengyel „érdekszféra”) és a CSDP-t. Utóbbi területen régióink legaktívabb országa, egyedülként tartja a védelmi kiadásait a GDP 2%-a környékén. Varsó számára prioritás a gazdasági kormányzás EU-s megerősítése is. Kiemelten kezeli a közös energiapolitikát, de saját maga is komoly lépéseket tesz a diverzifikációs célok eléréséért.

A legfontosabb gazdaságpolitikai feladatnak a strukturális reformok megkezdését tartják, amelyek meghatározását nemzeti szinten kell megalkotni. A versenyképességet és növekedést támogató szerződések (contracts) célja a versenyképesség elősegítése, a reformok előmozdítása. Lengyelország szerint a már GMU-tagok számára a contract célja a makroegyensúlytalanságok visszaszorítása, míg a nem-eurózóna tagok esetében az euróbevezetésre való felkészülési folyamatra kellene fókuszálnia. A contract alapelve a segítő, de nem kötelező jelleg a szükséges reformok végrehajtásához, értelemszerűen lengyel részről úgy vélik, a pre-in tagállamokra is kiterjedjen. Lengyelország az EMU jövője kapcsán a bevonó jelleget kívánja erősíteni, a gazdaságpolitikai koordináció, a contract és a szolidaritási mechanizmus kapcsán szerinte a bevonó jelleget fenn kell tartani.

A lengyelek támogatják a gazdasági föderalizálódást, de az európai és a nemzeti döntéshozatali szint elválasztása mellett. Mindenképpen a nemzeti sajátosságokat figyelembe vevő, nem szankciókon, hanem a tagállamnak nyújtott segítségen alapuló rendszert tartanak

preferálhatónak. Ez konzultációkon, esetleges koordináló szerepen alapulna a jogalkotási folyamat kezdeti szakaszában.

Források és ajánlott irodalom

BIS Economic Paper 11.: The economic consequences for the UK and the EU of completing the Single Market. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/83815/economic_consequences_for_the_UK_and_the_EU_of_completing_the_Single_Market.pdf

Fekete Dávid: A Merkel-féle eurómentés aktuális kihívásai, MKI tanulmány, 2013.

Cini, Michelle Cini (Editor), Nieves Perez-Solorzano Borragan (Editor). European Union Politics. Oxford University Books, 2012.

Marján Attila: Az európai föderalizmus kérdésének néhány gazdasági és politikai aspektusa. Külügyi Szemle. 2013.II.

Whitman, Richard G. ed) Palgrave Macmillan Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives Empirical and Theoretical Perspectives, Palgrave, 2010.

Heritier, Adrienne and Martin Rhodes (ed): New Modes of Governance in Europe: Governing in the Shadow of Hierarchy, Palgrave MacMillan, 2009.

Scully, Roger and Richard Wyn Jones: Europe, Regions and European Regionalism. Palgrave Studies in European Union Politics, 2006.

Toje, Asle: The European Union as a Small Power: After the Post-Cold War. Palgrave Studies in European Union Politics, 2010.

Kissack, Robert: The European Union, International Organisations and the Politics of Decision Making. Palgrave Macmillan, 2005.

Naurin, Daniel and Helen Wallace Unveiling the Council of the European Union: Games Governments Play in Brussels, Palgrave Studies in European Union Politics, 2004.

Princen, Sebastiaan: Agenda-Setting in the European Union. Palgrave Macmillan, 2007.

Gross, Eva: The Europeanization of National Foreign Policy: Continuity and Change in European Crisis Management. Palgrave Studies in European Union Politics. 2005.

Phinnemore, David and Alex Warleigh-Lack (eds) Palgrave Macmillan Reflections on European Integration: 50 Years of the Treaty of Rome. Palgrave Studies in European Union Politics, 2008.

Bache, Ian and Andrew Jordan: The Europeanization of British Politics. Palgrave Macmillan, 2008.

Beach, Derek and Colette Mazzucelli: Leadership in the Big Bangs of European Integration. Palgrave Studies in European Union Politics, 2005.

KISS J. László: A német Európa-politika történelmi gyökerei és a mai dilemmák. In.: Kiss J. László (szerk.): A huszonötök Európái. 102-182. o. Osiris kiadó, 2005.

Marján Attila: Az Európai Unió gazdasága. 2006. HVG Kiadó